

CONGRÉS D'INTEL·LECTUALS I ARTISTES A VALÈNCIA

Intel·lectuals valencians: de la marginació a la protesta

El Congrés d'intel·lectuals i artistes que ha tingut lloc a València del 15 al 21 de juny ha transcorregut entre incidents i polèmiques més aviat fora que dins el recinte. Entre selecta concurrència i errors massa evidents, el públic ha tingut de què parlar.

Enric Sòria

L'alcalde de València, Ricard Pérez Casado, obria dilluns 15 a les dotze del migdia l'acte inaugural del Congrés d'Intel·lectuals i artistes, un congrés que ha acaparat durant sis dies l'atenció d'informadors i intel·ligència de la ciutat del Túria. Nombrosa i rellevant assistència, alguna ponència novedosa o elegant i diversos incidents han contribuït a mantenir dia a dia les expectatives d'un Congrés que sovint es manifestava més interessant als corredors o al bar tòrrid del Palau de la Música que no a la petita, recalçada i atapeïda sala on tenien lloc els debats.

En la jornada inaugural, després de l'alcalde, prengué la paraula Stephen Spender, qui recordà aquells anys 30 en què «gent no política hagué d'entrar-hi per defensar la cultura i la humanitat», recordà que en aquest congrés hi ha «molts experts i massa pocs poetes». I, certament aquesta era una de les principals diferències amb el commemorat congrés del 37, on els joves creadors de les avantguardes literàries imperaren. En aquest, en canvi, ha predominat el to doctoral.

Mentre Gil Albert convertia el seu discurs en una fugaç cinta de Moebius, Octavio Paz aprofità per rememorar, en un discurs prou bell, algunes profecies, com aquella d'Indalecio Prieto

a l'exili mexicà: «L'únic règim viable i civilitzat per a Espanya és una monarquia constitucional amb un primer ministre socialista». ¡Quin ull, mestre! Llàstima que les qualitats profètiques no hagen brillat tant ara. Ens hem quedat sense saber com anirà la cosa d'ací a cinquanta anys. Potser més val així.

Una absència inesperada, la de Rafael Alberti, que divendres a darrera hora avisava de la no assistència. I un silenci sostingut durant sis dies: el de Joan Fuster.

Ricardo Muñoz Suay i Cebrià Ciscar.

Dies i actes

Dilluns a les 4.30, la primera mesa: *Incògnites de la Informació*, moderada per Joan Álvarez, i una altra sorpresa: els actes es realitzaven a una sala secundària del Palau, amb una cabuda de quatre-centes persones i no a la gran sala de concerts. Un recinte de debats sempre de gom a gom —no deixaven tornar a entrar a qui eixia— amb temperatures de sufocació dins un edifici amb un disseny esplèndidament funcional, a Noruega.

El debat de dilluns no va anar malament. Juan Luis Cebrián, director d'*El País*, posà el dit a una de les nafres del Congrés quan digué que era ben curiós que no s'hi hagués programat cap discussió sobre la relació entre intel·lectual i poder. De material, tot el congrés n'hauria donat a cor què vols. Pilar Miró, comentà, al seu torn, que l'objectivitat en televisió és impossible des del moment que les imatges són manipulades, i ella, com a directora de cinema, ho sap ben bé. Després, davant una pregunta tendenciosa hagué de fer-se arrere. Miquel de Moragas, després de llegir una ponència d'allò més normal fou, de molt,

cardo Munoz Suay i Lluís Alpera. Més o menys prop vam poder reconèixer-hi Xavier Rubert de Ventós, molt atent; Raimon, implacablement vestit; Stephen Spender, la meticulosa calba de Cornelius Castoriadis, Abraham Moles i Francesc Ferrer Pastor. Àlex Susanna ens comentava que la representació catalana era molt migrada i gens representativa. L'Àlex havia de marxar de València a l'endemà per negocis de l'editorial Columna. Més endavant, vèiem fugir del Palau Pérez Benlloch, torcant-se la suor, partit que, comptat i debatut, era el millor a prendre.

Dimarts 16, de matí, dues noves ab-

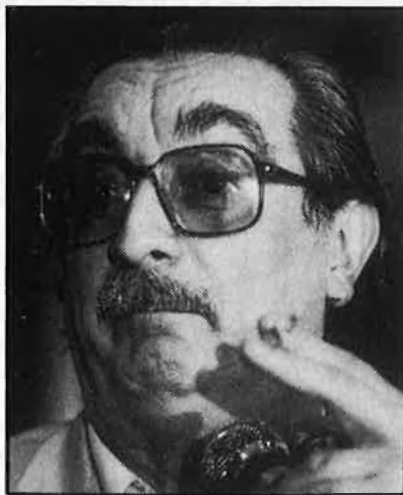
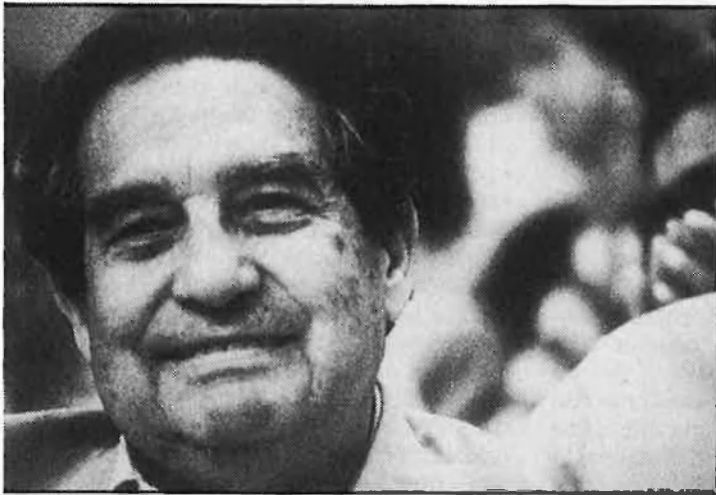
aquesta frase de Manuel Aznar a un text editat a la Conselleria: «El Congrés de 1987, en nom d'una saludable reflexió crítica, pot esdevenir, a aquest pas simplificador, un congrés d'escriptors antistalinians, anticomunistes i antimarxistes». L'afer ha dut cua i aquest paràgraf ha valgut al seu autor, un historiador valencià més aviat bona persona, ser tractat per Jorge Semprún a les planes d'*El País* així: «Manuel Aznar no es un intelectual de pasillo sino de paseo. Quiero decir que es de los que te dan el paseo, como se decía en 1937, en cuanto te descuides» mogut per «la ceguera històrica, epigonal y putrefacta dè un marxismo de pasillos

y paseos». La veritat és que Semprún, posat a defensar la llibertat de crítica, tracta els seus dissidents d'una manera que ens du a pensar què faria quan defensava unes altres coses. Pel que fa a la resta, intervencions brillants de Vargas Llosa i de Giovanni Levi, reflexiu i encertat. A la vesprada, amb el rètol de «Ciència i complexitat», moderat per Jorge Wagensberg, destacà David Jou.

Dimecres al matí, mesa sobre modernitat i postmodernitat, centrada sobretot en arquitectura. No aconseguí congregat massa públic, malgrat la presència de gent com Giorgio Grassi. Oriol Bohigas en fou un absent més.

Per la vesprada, un incident greu. Ricard Blasco, supervivent ignorat per l'organització del congrés del 37 (amb Adolf Pizcueta, l'únic catalanoescrivent) havia

de llegir una ponència dimecres de vesprada en la mesa sobre «Els intel·lectuals i la memòria» que moderava Jorge Semprún. La ponència, *En defensa de la cultura* recordava les de Carles Salvador i Serra Húnter del 37, que aconseguiren d'explicar a un públic internacional quina situació de persecució i arraconament havia patit la cultura catalana i quina era la seua voluntat de lluita antifeixista i d'universalitat. Segons Blasco, aquestes ponències seguien tenint tota la vigència ja que el feixisme encara margina les

Octavio Paz, Joan Fuster i (baix) Vázquez Montalbán i Vargas Llosa.

l'orador més aplaudit de la vesprada, possiblement perquè va fer la primera intervenció en català de tot el congrés.

Com que tot açò passava a València, la nota extemporània no podia fallar. I des d'un vindicador de l'esperanto a un senyor que no semblava massa concertat i que tenia molt d'interès a deixar clar que ell també era un escriptor i podia demostrar-ho, en tinguérem a balquena.

Pertot arreu figures conegudes. En primera línia hi havia Fernando Savater, Jorge Semprún, Vargas Llosa, Ri-

sàncies a la ponència que moderà Fernando Savater, les dels filòsofs Karl Otto Appel i Agustín García Calvo. Una llàstima, perquè l'encontre entre l'antic mestre (García Calvo) i deixeble (Savater) hauria pogut tenir color. Un vent de lucidesa llibertària podria haver convingut a un congrés on, recordar que l'opressió podia venir també de l'Oest significava poc menys que ser qualificat de sanguinari partidari del Gulag.

Hans Christoph Buch, a la seua intervenció, considerà de «mala educació»

Un cant monòton

Ricard Blasco

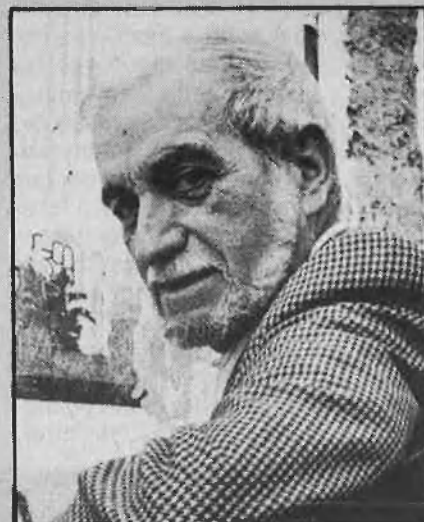
Era de preveure. El Congrés d'Intel·lectuals i Artistes convocat per la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana en record del de 1937 ha aprofundit ben poc en l'anàlisi de la seua significació. La «reflexió crítica» proposada a la convocatòria s'ha reduït a un cant monòton contra l'estalinisme, entonat per les grans patums que volen fer-se perdonar pecats de joventut, no sé si infessables.

S'ha fet del Túria un Jordà expiatori, sense adonar-se que és poca l'aigua per a rentar tanta brutícia. De les altres —i més importants— dimensions del II Congrés d'Escriptors per a la Defensa de la Cultura de 1937, no se n'ha parlat, o no gaire. L'antifeixisme, per exemple. Principal preocupació fa cinquanta anys, cal demanar-se avui si no constitueix encara motiu de neguit, quan velem créixer el perill de l'hecatombe nuclear, més de mig món viu en règims de dictadura o pateix guerres civils, i els monopolis de la tecnologia de la comunicació amenacen l'avenir de la cultura humanista (fruits no dubtosos d'un feixisme renaixent).

Si algunes veus han volgut plantejar la qüestió, o han estat silenciades o

s'han perdut en el maremàgnum del colossalisme del Congrés. El qual, curiosament, tot i proclamar la llibertat de consciència i les virtuts del pensament plural, ha funcionat més aviat al contrari. El sistema de taules redones en què s'ha estructurat aquest Congrés propiciava tan sols la intervenció plena —bé que controlada— d'una minoria de congressistes, triats amb exquisida cura, potser mirant de no introduir més discursos oficials que les reforçadores del discurs oficial. La resta, muts i a la gàbia.

No hi ha hagut debat. Només s'hi volia complaure el poder oferint-li un corpus de doctrina, no una crítica. En 1937, la doctrina fou, per boca de Julien Benda, els ideals de 1793, els ideals republicans. En 1987 ha estat el monarquisme (acolorit socialista). ¡Bé avancem!... A més, el monolitisme del discurs oficial, que per moments semblava tan reductor com l'estalinista, ha produït —ja ho esperàvem— la més absoluta exclusió de la cultura catalana, que, si ha pogut traure tímidament el cap per la perifèria congressual, no ho ha assolit sense penes i treballs. Qualsevol observador honest podria

esmentar una dotzena de veus catalanes que haurien fet un paper lluit al costat d'àrabs, francesos, italians i germànics, en les discussions sobre les incògnites de la informació, la modernitat, els intel·lectuals i la memòria (o la història), les noves cultures, etc. No se'ls ha convidat. Com que no podem creure en la ignorància dels organitzadors, caldrà convenir que la raó de l'absència no és altra que una de ben senzilla: resultaven incòmodes. Heus ací una reflexió molt escaient en aquest Congrés: ¿l'Intel·lectual, ha de ser conformista o bé molest? Òbviament, en el Palau els preferien de la primera raça. □

cultures i, per tant, la cultura. Per fer-ne una demostració pràctica, Jorge Semprún no presentà Blasco entre els ponents i aquest, irat, eixí de la sala amb la ponència davall del braç. La pogué llegir a l'endemà, a la mesa que moderava Joan Fuster. Així, totes les ponències que fregaven l'espínós tema de la cultura catalana quedaven recloses a una sola sessió, prescindible *ad libitum*. Dimecres de vesprada justament era un dels dies d'èxit més assegurats. Hi havia Vargas Llosa, Antonio Tabuchi i Guillermo Cabrera Infante, qui féu l'exposició més breu i més divertida del Congrés.

A les 4.30 ja era impossible entrar-hi. Pel corredor, Muñoz Suay feia rolfes mentre que Ricard Blasco, encara indignat, i amb raó, marxava a l'hotel, acompanyat per Jaume Pérez Montaner. Vázquez Montalbán lluí una considerable pèrdua de panxa, la raó de la qual no s'avingué a explicar. No li passava el mateix a Ignasi Riera, però, en canvi, se'l veia de molt millor humor. «Contra stalinisme i feixisme vota PSOE» aquesta és la particular

conclusió que ha tret Ignasi del congrés. També hi aparegué Francisco Brines, feliç ell pel recent premi nacional de literatura, encara que un poc fatigat per les obligacions subsegüents. Rafa Ventura Melià corria amunt i avall sense perdre detall de res, febrilment dedicat a una mena de relacions públiques més aviat *pro domo sua*. Per allí també la plana major de la poesia castellana: Félix de Azúa, Jaime Siles, Luis A. de Villena, Antonio Colinas, José V. Selma i Uberto Stabile, que es reuniren ja de nit a una presentació d'Ediciones Libertarias a *Tropical*. A l'exposició de llibres del Palau n'hi havia de tots ells i un d'un altre poeta que no vingué, Alfonso Guerra, dedicat a Kavafis.

Els valencians protesten

Dijous a les 10.20, tenia lloc un debat sobre cultura i cultures on, com ja es preveia, els escriptors valencians llançaren les seues queixes a l'administració. De primer, Josep M. Castellet llegí fragments de la ponència de Manuel Andújar, que no va poder assistir-

hi, i després ens féu sabedors d'aspectes lingüísticament curiosos de la seua autobiografia. L'escriptora noruega Ebba Haslund trencà una llança en favor del llenguatge de les dones —també perseguit— i Jaime Siles, en un parlament molt ponderat, defensà la necessitat de salvaguardar totes les cultures perquè sobrevisca la cultura. Ricard Blasco llegí a la fi la seua ponència i per acabar vingué la llarga ponència col·lectiva que llegiren Jaume Pérez Montaner i Joan Oleza. Abans, una amenaça de bomba obligà a desallotjar el local una estona i alguns associaren el fet amb els tendenciosos titulars de *Las Provincias* del dia. La ponència valenciana, després de recordar l'època republicana, la repressió franquista i la represa, en digué com aquestes: «El voluntarisme de l'escriptor i de la població no ha estat, tanmateix, recolzat pel poder polític i institucional, ni ha tingut ni té encara una presència, imprescindible per al manteniment d'una cultura, als mitjans de comunicació. Si alguna relació hi ha entre l'engua catalana i mitjans de comunicació,

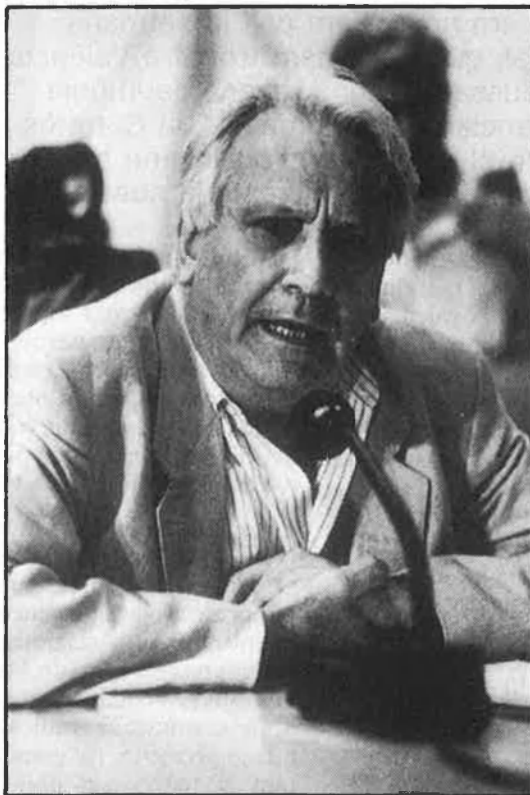
en aquest país i durant aquest període, és una relació d'absència o, més precisament, d'una presència eventual, aïllada o excepcional». També hi feren crítiques a la manca de voluntat recuperadora dels polítics, a la redacció actual de la constitució i a la interpretació que se'n fa, que sanciona la desigualtat de les llengües i impedeix la defensa de les minoritàries. Fet i fet, «ara resulta, per tant, més forta la pressió —i en definitiva l'opressió— d'una cultura per l'altra». Aquest congrés ni tan sols ha volgut utilitzar el català en els cartells que l'anuncien. ¿La defensa de la cultura és només la defensa de les cultures oficials, estatals? Al debat, brevíssim, Ventura Melià digué si no estàvem on fa vint-i-cinc anys justament perquè seguim fent el mateix discurs que fa vint-i-cinc anys, i certa raó sí que té.

De tota manera, aquesta ha estat la ponència més dura que el poder ha hagut de sentir en aquest congrés, i tota l'organització feia difícil desmentir-la, si no era a la manera d'Amadeu Fabregat. «Si en algo ha pecado el PSOE, entre otras faltas veniales o no, ha sido precisamente por ir demasiado lejos en esto. A cambio de nada. A cambio de cero votos, o mejor aún, de menos algunos bastantes miles. O sea, que cuando gane la UPV quedamos para comentar y normalizamos algo, querido Joan Oleza». O siga que per al senyor Fabregat que el català siga l'idioma majoritari d'aquest país, i el d'ell, no obliga a res a un govern democràtic. ¿O potser vol dir que tots els valenciano-parlants haurien de votar UPV per sentir-se coherentment representats? Curiós punt de vista que pocs socialistes compartiran. ¡Ah! en la ponència de Pérez Montaner i Oleza la seua estimadíssima Aitana no eixia molt ben parada. Todo más claro.

El Congrés seguí la seua marxa impertorbable. Divendres al matí Juan Goytisolo impedí a l'alemany Walter Janka la lectura de la seua ponència perquè, sembla, volia que només intervinguessen els seus germans musulmans. Janka, brigadista internacional ferit tres vegades a la guerra, escriptor i editor d'encomiable trajectòria, al·lucinà moltíssim. El viatge, almenys, li ha eixit debades. A la vesprada, 11 conflictives ponències a un debat sobre

l'intel·lectual i la violència moderat per Vázquez Montalbán. Parlant de violència hi hagué conats de brega entre un espectador inflammat, Jorge Semprún i Fernando Savater, prou alterat. De la teoria a la praxis, com suggerí algú. Francisco Rabal aplaudí, pel seu compte, els cubans.

Dissabte, a les 12, ara sí, a la sala de concerts, el ministre Maravall clausurava aquest congrés amb un discurs mesurat en favor de la tolerància.

Jorge Semprún.

Algunes conclusions

Que aquesta mena de congressos no tenen més utilitat que la de caire frívol és cosa sabuda. Però poden fins i tot venir bé per vendre el nom d'una ciutat tan desassistida d'alta cultura com València per aquests mons de déu. Alguns defectes no s'haurien, però, de tornar a repetir. El primer, el que ja se sabia des del moment que Ricardo Muñoz Suay agafava les regnes del Congrés, ha estat l'absoluta marginació del català, evident en tot. Una marginació encara més dura d'empassar quan es tracta d'un acte organitzat per la Conselleria de Cultura valenciana, habitualment curosa en aquestes coses i que, així, ha donat arguments i ales a la crítica. El mateix nom del congrés, tota la publicitat, la informació, publicacions, tot absolutament tot, llevat de la intervenció d'algun participant, anava en llengua de l'Imperio. Després d'això no s'hi val a prendre's mala-

ment que els valencians protesten, això sí, confinats a una sola sessió «Com dins una gàbia», que va dir gràficament Josep Piera. Des de l'escassíssima representació de la nostra cultura a la manca de traductors al català res no ha fet pensar a ningú que el Congrés ha tingut lloc a un territori amb estatut, poder i llengua propis. Una badada fenomenal, com feia anys que no se'n veia. Ben de lamentar.

La intolerant defensa de la tolerància, entesa, doncs, d'una manera ben *sui generis* a què hem hagut d'assistir reiteradament, per part de gent que ha canviat d'idees però no de mètodes, ni d'estil, també farà parlar.

El que no estava previst ha estat la desastrosa organització que hem hagut de patir els assistents i, particularment, la premsa. Mitjans que protesten per no haver estat convidats a la inauguració (nosaltres tampoc), papers que no arriben, documentació útil i inaccessible, cues i gestions inacabables per abastar una impossible credencial, errors horaris, entrevistes concertades a dos o tres mitjans alhora. En fi, un poema. Dues anècdotes d'exemple: el primer dia Stephen Spender felicità l'organització per haver reproduït amb tanta exactitud el caos del congrés del 37 —i sense guerra té més mèrit. Inquirida una telefonista momentània sobre quan podíem parlar amb els organitzadors respongué: «No ho sé. Ací cadascú ve quan li sembla». Es veu que s'ho passaven bé. Al costat d'açò, fins i tot la Mostra del Mediterrani sembla un prodigi d'eficiència.

Els congressistes convidats lluien diversos models de targetes tot seguint una complexa jerarquització. Encara hi ha classes, com és obvi. I s'hostatjaven a dos hotels, un molt bo i l'altre bo, però menys, seguint també criteris jeràrquics. Així, segons qui s'estalviava presències molestes. La manca de grups de treball, arrossegament de temes i, en fi, de tota la mecànica habitual d'un congrés estalviava també de buscar innecessàries conclusions. Aquest congrés no n'ha tingudes, ni d'oficials ni d'oficioses. Fotos, però, se n'han fet moltes.

La manca absoluta d'activitats paral·leles més enllà del recinte congressual ha acabat de restar importància ciutadana a un congrés que no passarà a la història. El temps que els congressos passaven a la història ha passat també. El de 1937 en fou, possiblement, l'últim. Aquest ha fet un flac servici a la seua memòria. I molt més flac encara a la cultura i a la llengua pròpies de la ciutat i el país on l'han vingut a fer. Una pena. □